

Žalm 143 - Víc než optimismus

čtvrtek 4. 3. 2021

Optimismus je většinou chápaný jako dobrá lidská vlastnost. Optimisté jsou považováni za tmel pracovního nebo církevního společenství. Rádi bychom měli nějakého optimistu doma. A pokud nám není přán takový povahový rys přirozeně, rádi bychom se optimisty stali, vždy pozitivně naladěni, veselí, vtipní a společenští. Být optimistou ale za určitých okolností znamená být dřív mrtvý. Zní to drasticky ale, žel, to může být pravda. Dovolte, prosím, malý příklad z nepříliš vzdálené historie.

Admirál Jim Stockdale patřil k vysokým americkým důstojníkům, kteří padli do zajetí ve válce ve Vietnamu. Strávil ve vězení sedm let a údajně byl více než dvacetkrát mučen. Když se ho autor jeho životopisu Jim Collins zeptal, kdo na tom byl v zajateckém táboře nejhůř, odpověděl: „Optimisté. Protože ti vždycky říkali: Do Vánoc budeme venku. A když nebyli, tak je to zlomilo.“ (podle SZ zprávy a Wiki EN).

Také v současné situaci nám různá optimistická prohlášení mnoho nepomohou. Halasné ujišťování, že to "společně zvládneme" zní jako cynický vtip. Pokud selžou lidská ujišťování, vyniká jeden z nejsilnějších rysů Žalmů. Žalmisté dokáží vyjádřit beznaděj, zoufalství, jsou ponořeni do nejčernější temnoty, ale nezůstanou tam. Nad jejich temnými obzory se objeví vždy alespoň náznak svítání. Toto svítání, ale nepochází z nějaké jiné a zvláštní verze optimismu ani nejde o projev nezlomné síly lidského ducha. Je za tím tajemství nezničitelné důvěry žalmistů v Boha Hospodina.

Tato nezničitelná důvěra ale vypadá jinak než si mnohdy představujeme podle našich lidských měřítek. Mnohdy i jako věřící vytváříme spíš jen takovou křesťanskou verzi optimismu. Podle ní má být křesťan vždy radostný a dobře naladěný člověk, který všechny krize překonává ve smyslu oblíbeného biblického verše: "Radujte se v Pánu vždycky, znovu říkám, radujte se!" (Filipenským 4,4). Jinou verzí takové až příliš lidské představy o nezničitelné víře je představa věřícího jako automatu na správné odpovědi na všechny situace. Takové odpovědi často vycházejí z co možná nejkonzervativnější verze učení té či oné církve.

Víra v žalmech je ale podobná dubovému listu pozdě na podzim. Je známé, že dubové listí někdy vydrží na stromech, i když dávno seschlé a zhnědlé, až do jara přes veškerou nepohodu. Víra žalmistů je také otrásána jako ty dubové listy a vypadá, že skoro odumřela a brzy se rozpadne. Žalmisté se nerozpakují vyjádřit své nejčernější pocity: "Pospěš, odpověz mi, Hospodine, můj duch dokonává, neukryvej přede mnou svou tvář, nebo se budu podobat těm, kdo sestupují v jámu." (Žalm 143,7). Jáma je v biblické poezii obrazem smrti a hrobu. Smrt hraje ve Starém Zákoně podobnou úlohu jako peklo v Novém Zákoně. Je to místo, kde se člověk úplně ztratí Bohu a propadá se do nejhlubší osamělosti a trpí strašnou bolestí odloučenosti a prázdnoty bez naděje na vysvobození. Smrt je místo, kde lidé už nechválí Boha ani se nemohou potěšit z blízkostí jiné živé bytosti. Je to místo

hrozné, plné nekonečného zármutku a bolesti a vzteku z konečné porážky, stručně řečeno nevýslovně hrozné.

V takové smrtelné úzkosti přichází žalmista s pokusem dovolat se Boží pomoci. Ví že na ni nemá nárok. Říká: "Nevcházej v soud se svým služebníkem, vždyť před tebou nikdo z živých není spravedlivý." (Žalm 143,2). To je důvod, proč je tento žalm řazen mezi kající žalmy. Opět tu nejde jen o vyznání osobního selhání. Žalmista tu vyjadřuje to, co později v listu Římanům apoštol Pavel: "...Není totiž rozdílu: všichni zhřešili a jsou daleko od Boží slávy;..." (Ř 3,22b-23). Z toho plyne, že žalmista ve svých černých obrazech objevujících se v první polovině žalmu nelíčí jen duševní utrpení ztraceného člověka. Zabývá se i jedním z důvodů naší lidské ztracenosti. Tím je tíhnutí ke zlu, která vyrůstá z našeho převráceného a soběstředného smýšlení.

Z tohoto úhlu pohledu je potřeba rozumět, kdo je nepřítel, který žalmistu pronásleduje: "Nepřítel mě pronásleduje, můj život tiskne k zemi, do temnot mě vsadil jak od věků mrtvé." (Žalm 143,3). Tento nepřítel má rysy duchovního ohrožení. Pozemští nepřátelé sice mohou udělat strašné věci, ale v podstatě nemohou ohrozit náš život v Bohu. Proto Pán Ježíš říká: "A nebojte se těch, kdo zabíjejí tělo, ale duši zabít nemohou;... (Matouš 10,28a). Žalmista možná úmyslně přesněji nepopisuje nepřítele. Může to být váha vlastních selhání a chyb, útoky ďáblovy, který se snaží naše výčitky změnit v zoufalství nebo jiné závažné životní těžkosti včetně těžké nemoci a nebezpečí smrti.

Je tu ale ještě ještě jedna okolnost, která zvětšuje žalmistovu bolest ke krajnosti. Je to ztráta společenství s Bohem. Poslechněme si, co žalmista prožívá: "...rozpínám své ruce k tobě, má duše po tobě žízni jak vyprahlá země. Pospěš, odpověz mi, Hospodine, můj duch dokonává, neukrývej přede mnou svou tvář, nebo se budu podobat těm, kdo sestupují v jámu." (Žalm 143,6-7). Jde o naléhavou prosbu za to, aby byl žalmista znovu Bohu na blízku. Boží blízkost je něco, co se těžko nějak definuje. Ale, každý, kdo jsme se jí, kdy otevřeli. mohli bychom mluvit o hluboké útěše, velkém pokoji, burcující naději ale někdy třeba i hořkém ale uzdravujícím poznání pravdy. Pro žalmistu by bez Boží blízkosti byl svět jako vyprahlá pustina a život se podobal spíš umírání. Boží blízkost opravdu není něco, co se dá jednoduše vyjádřit slovy. Ale každý, kdo ji zakusil ví, že být bez ní je velice těžké. Byli jsme pro společenství s Bohem stvořeni a bez něj uvadáme. Ale podívejme se podrobněji na žalmistovi prosby.

Za co se žalmista modlí kromě vysvobození ze své tísně? Aby ho Bůh vedl správnou cestou: "Dej mi poznat cestu, po níž mám jít, neboť k tobě pozvedám svou duši." a "Nauč mě plnit tvou vůli, vždyť jsi můj Bůh. Kéž mě tvůj dobrotivý duch vede po rovné zemi!" (Žalm 143,8 a 10). Prosba za poznání Božích cest je snad nejdůležitější prosba, kterou můžeme jako Boží děti mít. Přesahuje běžné představy o hledání Boží vůle druhu mám nebo nemám vstoupit do manželství s tímto člověkem, nebo mám nebo nemám přijmout tuto práci nebo službu.

Jít po Božích cestách znamená ve Starém zákoně, jít cestou Božích přikázání. Prosbám za vedení po této cestě je věnován i nejdelší žalm 119. V Novém Zákoně pak jde o větší poznání a následování Pána Ježíše Krista. Proto se apoštol Pavel modlí za křesťany v Efezu těmito slovy: "Proto klekám na kolena před Otcem, od něhož pochází každý nebeský i pozemský rod, a prosím, aby se pro bohatství Boží slávy ve vás jeho Duchem posílil a upevnil ‚vnitřní člověk‘ a aby Kristus skrze víru přebýval ve vašich srdcích; a tak abyste zakořenění a zakotvení v lásce mohli spolu se všemi bratřími pochopit, co je skutečná šířka a délka, výška i hloubka: poznat Kristovu lásku, která přesahuje každé poznání, a dát se prostoupit vší plností Boží." (Efezským 3,14-19).

Velmi snadno chápeme význam proseb k Bohu v nějaké nouzi jako je nemoc nebo jiné ohrožení života. Je ale nutné říct, že v životní nouzi se k Bohu kolikrát modlí i lidé, kteří by jinak sami sebe označili za ateisty. Jako křesťané bychom měli porozumět tomu, že tyto prosby za poznání Boha a jeho cest jsou tím nejpodstatnějším. To se nám chápe jen těžko. Ale pokud bychom se tak modlili přijde do našeho života opravdová moudrost, která nám dá naději i směr pro správná rozhodování. Právě nedostatek Boží moudrosti možná stojí za rozhodnutím, kterých jsme později třeba velice litovali.

Na konec se vraťme k začátku žalmu. Jak tam žalmista volá na Boha? "...odpověz mi pro svou pravdu, pro svou spravedlnost!" (v.1). Zdá se to zvláštním oslovením Boha. Bylo by možná stravitelnější, aby žalmista k Bohu volal pro jeho milosrdenství, což jinde samozřejmě dělá. Musíme ale pojmout pravdu a spravedlnost rozumět v biblických souvislostech.

Pravda je v Písmu víc než správné tvrzení, jenž není v rozporu se skutečností. Pravda je také osobní vlastnost, která by se dala opsat slovy důvěryhodnost, spolehlivost a věrnost. Podobně spravedlnost není v pojetí Písma jen hledání pravdy a rozhodování o přiměřeném trestu za provinění pomocí soudu. Žalmista ostatně dobře ví, že před dokonalým Božím soudem by neobstál. Spravedlnost je v biblických souvislostech takové chování, které neničí a nebo ještě lépe a obnovuje a posiluje společenství. To je smysl všech darů na usmířenou a darů při uzavírání smluv, které sloužily ve starých dobách k obnově a posilování vztahů na osobní i diplomatické rovině. Boží spravedlnost tedy znamená, že Bůh dělá všechno proto, aby zachoval společenství s námi lidmi. Z pohledu Nového Zákona je tím nejradikálnějším Božím darem vydání Jeho Syna Ježíše Krista za nás. Spravedlnost a milosrdenství nejsou pro Boha naprosto rozdílné kategorie.

Proto jako věřící lidé máme víc než optimismus. Naše víra se sice může třást jako dubový lístek v zimní plískanici. Opírá se ale ne o naše pozitivní založení osobnosti, které mnozí včetně autora těchto řádků, postrádáme, nebo nějakou naši schopnost věřit. Opírá se věrného Boha, který nikdy neopustil ty, ke kterým se už přiznal. Tím

posledním a největším projevem jeho věrnosti a platnosti jeho slibů je sám Pán Ježíš Kristus. Přišel kvůli tobě i mně. K němu volejme třeba z brány smrti. Amen